

Bereményi Géza

Első két versem

Már az évnyitón kiderült, hogy a hatalmas épületet leszámítva minden végleg új lett a Cukor utcai iskolában.

Ott voltam sötétkék öltönyben a nagy udvaron, ahogyan a többi fiú. Egy diákzenekar valami pattogó indulót játszott. Osztályonként hármás oszlopba sorakoztunk. A tavalyról miránk maradt Kislaki mint osztályfőnök állt az élre, és mivel koedukált lett az iskola, fehér blúzós lányok is gyűltek mellénk. A mi osztálytársnőink. Forgolódtak, bemutatkoztak egymásnak, át se néztek hozzánk, tartózkodtak tőlünk. Mi pedig méregettük őket, hogy milyenek.

– Na? – kérdeztem a szeplős Kovácsot, mert adtam a véleményére.

– Sehol semmi. Rossz termés – Kovács orrhangon beszélt, mégis magabiztos. – Figyeld, az ásoknak mennyivel jobbak a csajaik. De még a céseknek is. Figyuzod? Azt a kontyost nézd meg, például.

– És az a szemüveges?

– Az szemüveges, te szerencsétlen.

Kénytelen voltam elismerni:

– Na ja. A mieink közt nincs senki.

Pallai meg azt mondta szintén mellettem:

– Ezeket biztosan a Kislaki válogatta össze. A milyen az ő ízlése.

És röhögött. Kovács meg nem röhögött, erre én sem. Ugyanis Kovácsnak tekintélye volt, és nagyon tudott fanyalogni.

Viszont Gonda Ádámka végleg eltűnt a Cukor utcából. Maradt nekem Kovács mint véleményformáló, mert én egyre csak ingadoztam akkoriban, még a saját kilétemben sem voltam bizonyos.

A zenekar elhallgatott az udvaron, ahol az alkalmi emelvényen ott állt az új igazgató. Mellette az új igazgatóhelyettes, egy Rajnák nevű valaki. Az a Rajnák bodros hajú volt, kalácsképű, és Kovács azt állította róla, hogy az ÁVH-nál, a nemrég feloszlott államvédelmi fegyveres testületnél szolgált, onnan került hozzánk. Nehogy elkallódjon. A jólétesült Kovács azt is megsúgta nekem egyszer, hogy az ÁVH-t szabályosan szüntették meg. Mindegyik tag kapott egy kérdőívet, amin rubrikák voltak, döntsék el, hol akarnak elhelyezkedni a civil társadalomban. Az oktatásban, a vendéglátóiparban, a kulturális életben, avagy az állami apparátusban, de bárhova is mennének, jelenteniük kell a gyanús elemekről.

De voltak még nálunk azon az emelvényen különféle egyéb alakok is, csupa zakós, felereszt nyakkendőös férfi, meg egy-két erőteljes, ismeretlen tanár. És akkor egy kitűnő hangú nagyfiú a mikrofonba lelkesedéstől rezgő orrcimpával elszavalt egy verset. Utána a hatásszünetben Kovács teljes erejéből ütemes tapsba kezdett, mire Kislaki odakapta a fejét, de megharagudni sem volt ideje, mert mások is átvették a tapsot, még az emelvényen is, aztán már az egész udvar tapsolt. Nagy siker lett a vége, a szavaló hajlongott boldogan. Mi meg Pallaival élveztük, milyen pimasz ez a Kovács. Talán arra játszik, hogy kirúgassa magát. Dehát megteheti.

A bemutatkozó új igazgató rövid beszéde után a volt ÁVH-s Rajnák lépett a mikrofonhoz. Erélyesen „felkérte az iskola tanulóit, hogy most pedig hármas sorokban az osztályfőnök urak vezetésével vonuljanak fel a díszterembe, mert az ünnepség ott fog folytatódni. De fegyelmezetten.” Erre Kovács megint nem fért a bőrébe.

– Na még ez is! Nem volt elég a jóból? Még a díszteremben is? – kiabált, viszont Kislaki ezúttal könnyen tehetett úgy, mintha meg sem hallotta volna, mert az orrhang elveszett a tömeges indulás zsidongásában.

Kovács a díszteremben sem hagyta abba. Ott a bejáratnál rögtön előre rohant a padsorok közé, és ordította vissza, hogy „Rozner, Pallai, gyertek ide énmellém! Foglaltam nektek helyet! Innen jobban lehet látni!” Buzgólkodott, mintha érdekelte volna, mi lesz. És mi gyorsan odaültünk Pallaival, ahova mutatta, az egyik középső padsor közepére.

Lagymatag zajongással telt meg a terem. Az ünneplőruhás fiúknak és lányoknak külön-külön padsorokat jelöltek ki az osztályfőnökök. Körbenéztem. Akkor derült ki, milyen sokan zsúfolódtunk össze, mekkora iskolába járok. Nekem óriásnak tűnt a terem, minden székre jutott valaki, oldalt is álltak érdeklődők.

Az elnökség színpadon foglalt helyet egy hosszú, vörös terítés asztal mögött. Nem lehetett tudni, ki ott a díszvendég és melyek az új iskolavezetők, fölöttük csak a legeslegnagyobb forradalmi vezér, Lenin azonossága volt biztos. Lenin oldalnézetben, sapkáját a szívéhez szorítva hajolt előre a zászlók erdeje előtt. Lendületes volt azon a képen, mert egyedül maradt meg a szovjet vezérek közül, a többiek már nem szerepeltek dekorációként az iskolák évnívóin.

Elsőként Rajnák igazgatóhelyettes emelkedett szólásra. Ő is fontos volt, az igazgatóról mindenki tudta, hogy nem számít. Jóllehet, ott ül a többiek között, feledésre van ítélve. Ha viszont Rajnák szólal meg, az már jelent valamit. Jó, de mit? Féltettem magamat, hogy röhögni fogok, és az volt a baj, hogy ezt a gyöngémet a mellettem ülő Kovács is jól ismerte. Vele négy év óta voltunk osztálytársak. A felejthetetlen Köves tanár úr is tudta, milyen szoktam lenni ünnepélyes pillanatokban, amikor rám jön a görcs, de hát ő sem volt már sehol, Kislaki volt helyette.

Rajnák igazgatóhelyettes pedig veszélyesen ünnepélyes hangon szónokolt. Minden szava figyelmeztetésként hangozott, uralkodjak magamon.

– Kedves lányok! Kedves fiúk! *[szünet]* Iskolánkat érte az a megtiszteltetés, hogy díszvendégként pártunk és kormányunk egyik jeles tagja látogatott el hozzánk az idei évnívó alkalmából. Pár perccel ezelőtt, amikor itt, a színpadok mögött elébe álltam a fogadására, és megköszönni, hogy számos teendője mellett szakított időt a mi számunkra is, szeretett vendégem azt mondta nekem...

Itt Rajnák elfordította fejét a mikrofontól, és szemével kijelölve a díszvendéget hamiskásan folytatta:

– Azt mondta nekem az imént: „Ugyan már, kedves barátom, hiszen mi a jövő nemzedékéért dolgozunk elsősorban.” Felkérem tehát, hogy nyissa meg az idei tanévet *[szünet, aztán kiáltva a név]:* Marosán György elvtársat!

Természetesen zúgó taps, amiben Marosán felemelkedett az asztaltól, hogy mikrofonhoz jusson. Emlékszem, a haja hullámos volt, s ha mosolygott, márpedig akkor mosolygott, az arcán két gödröcske támadt.

Engem akkor máris kerülgetett a röhögés, de az még nem volt kibírhatatlan. Pedig Kovács szemét módon sugdosta a fülembe, hogy ez a Marosán péklegény

volt, mielőtt bekerült az államhatalomba, ezért az az ő beceneve, hogy Buci Gyuri. Mert ugye tudom, hogy mi az a buci? Hogy az egy sütőipari termék, ami pont úgy néz ki, mint ennek a Marosánnak az arca. Hát nem? Én még ezt is kibírtam. De aztán, amikor ez a magasrangú vendég produkálni kezdte magát a mikrofonnál mint hivatalos szónok, az már fájni kezdett nekem. Előre éreztem, baj lesz.

Ugyanis Marosán György először is maga elé nézett. Aztán felfelé. Hatásszünetet tartott. Az általános figyelemben ihletet keresett feje fölött Leninnel. Majd megszólított minket a mikrofonhoz hajolva, gyakorlottan tagolva a szót.

– Kedves lányok! Kedves fiúk!

Azután megint felnézett a levegőbe. Onnan várta a következő gondolatát a rengeteg közül.

Hosszúra nyúlt ez a szónoki hatás, és el is érte a célját. A csönd várakozásteljes lett. Még a kinti városra is rátelepedett, akkora némaság támadt, én meg némán rángatóztam benne.

És akkor, akkor nyávogó, elnyújtott hangon mellettem Kovács szólalt meg. Bele a csöndbe. Szótagolva egyetlen szót, amit mindenkinek hallania kellett:

– EL-FE-LEJ-TET-TE!

Semmi hatás, megmaradt a fegyelmezett csönd.

A szónoki hatásszünet csöndjét élesen, pimaszul megtörve jutott el a szó mindenkihez. Még Marosán Györgynek is hallania kellett, hogy ő állítólag elfelejtette, mit akar mondani. Úgy láttam, mintha egy picikét meg is rezzen volna, mégis gyakorlottan eleresztette a füle mellett, csak nézett fölfelé tovább.

Engem pedig a röhögőgörcs hirtelen elengedett és a fejemet forgatva látnom kellett, hogy a többszáz ember üres szemekkel, néma nyugalomban ül a nézőtéren, és még a színpadon is. Semmi hatás. Mintha az a vérlázító szemtelenség az ő számukra nem hallható, sőt elképzelhetetlen lett volna.

Vagy bűvös varázsige volt, amitől mély álomba merültek?

Vagy itt eleve elhatározta mindenki, hogy bármiféle rendbontástól elzárkózik, nehogy büntetésben legyen része?

Vagy az ide összegyűjtött tömegben senki sem gondol semmit, csakis az évnnyitó végét várja, hogy a maga dolgára elmehessen végre?

Mesebeli volt az üres, néma szünet.

Majd a szónok belemozdult végre, és harsogni kezdett. Ellenforradalomról kiáltozott, azt is könnyel fogadták; szovjet baráti segítségnyújtásról, akkor is ugyanolyan félálomban ültek, ugyanúgy, mint azután, hogy Kovács belenyávopta a csöndbe, hogy „el-fe-lej-tet-te”.

Úgy tűnt, az új tanévvel elérkezett az az idő, amikor bármit lehet bekiabálni, nem figyel oda senki, és a tömegnyi ember zavartalanul ül tovább, meg sem hallja. Még Rajnák igazgatóhelyettes is szoborként trónolt fenn a színpadon.

Igaz, ő hamarosan eltávolította Kovácsot az iskolából, de valami más miatt. Egy olyan semmitmondó ürüggyel, hogy senki se emlékezzen rá.

Mikor Pallainak később említettem az esetet, hiszen ő is ott ült mellettem akkor, Pallai azt mondta nekem:

– Ja, aha. Dehát annyira üres formalitás volt az egész, hogy ki figyelt oda? Kovács se fog idejárni jövőre úgyse. Most mit izgat ez téged? A Kovácsnak az apja minisztereket operál, attól olyan vagány a Kovács, úgyse üti meg magát. Még az is lehet,

hogy a Marosán vagy a Marosánnak a valakije is volt már a Kovácsék műtőasztalán. Azért engedhetett meg magának ilyeneket az az elmebajos.

Nyilvánvaló volt, hogy Pallai csak félvállról vette azt a különös évnnyitót ott a díszteremben, és le akart rázni engem. De egy egész hatalmas iskola a tanáraival, a többszáz diákjával?

„Korszakok válása” – olvastam később, mit mondtak az etruszk papok a római szenátusnak. Akkor megint eszembe jutott a többszáz ember megsüketülése.

Azután az új tanév elejétől én már az ablakok melletti padsorban ültem Pallai mellett. Az egyik órán Cézé sziszegett a hátam mögött, majd a kezembe nyomott egy négyrét összehajtogatott füzetlapot, rajta a nevem: Rozner Géza. Szétnyitottam a levelet, vékony írás a négyzethálóban. „Szeretlek” – ez állt az aláírás fölött. „Szeretlek” és az aláírás: „Szukics Magda”.

A lányok első padsorában a harmadik helyen ült ez a Szukics, vagyis két oszlopnyi fiú túloldaláról üzent nekem. Onnan jelölt ki engem, hogy szeret. Elolvastam, összehajtogattam, eltettem az iskolaköpenyem zsebébe a papírt, közben tudtam, hogy az első padsorból lesik a hatást.

Visszanéztem Szukics Magdára.

Erős volt a tekintete, akkor is magam előtt láttam a világos szempárt, miután elfordultam tőle, de még most is, míg ezt írom. Kutatva nézett, büszkeséggel, és hívott is magához a szeme. Azt akarta, hogy már a következő szünetben menjek oda hozzá, aztán kísérjem el tanítás után, hogy az első alkalmas helyen, mondjuk egy kapualjban smároljunk egy jót. Aztán haladjunk el együtt a végkifejletig. Ezt még én is kipróbáltam volna. De akkor miért nem írta azt, hogy „nincs kedved kipróbálni engem”, vagy valami ilyesmit?

Mert ez a „szeretlek”, ez nem lehet igaz. Valinak még elhittem, mikor az ágy szélén ültem bölgve kiskoromban, és ő odajött hozzám, mert akkor még sokan szerettek, egy egész udvar, de most már engem nem lehet szeretni, mert már nem vagyok olyan, hogy alkalmas legyek. Sőt, az is kiderült, hogy én még gyűlöletes is lehetek, és hiába viszonzom gyáva utálattal Apukának ezt a meggyőződését, elég a tükörbe nézni, már abból bőven látszik, hogy nem téved, én visszataszító vagyok. Az én egyetlenem, Róza is gyanakodva szeret, talán csak kötelességtudatból, de meg is érdemlem, hogy ne bízzon bennem. Éreznie kell, hogy velem szemben is harcálláspontot foglaltam el, elnézek a feje fölött, közönségesnek látom. Néha mulatnom is kell a nagyanyámon. Máskülönben untatna a maga elmaradott, nyers viselkedésével. Rég nem vagyok az ő Lulikája, minek néz gyerekeknek. Vigyázok a látszatra, udvarias vagyok vele. Közben azt is tudom, hogy őt nem lehet megtéveszteni, főként az ösztöneit nem, de ráadásul ott van még a piaci árus átható tekintete is, ezért kínos hülyeségeket zagyválók össze, ha kérdez engem, és ettől valószínűleg olyan leszek a szemében, mint amilyen az ismeretlen szélhámos apám lehetett, aki megszomorította az ő leányát. Dehát miért ne, az ember előbb-utóbb úgyis az apjára fog hasonlítani. Legalább magamat ne akarjam megtéveszteni, hogy milyen vagyok. Megvetésre méltó, nem szeretetre, szerelemre meg pláne nem.

Többet vissza se néztem Szukics Magdára. Valamikor még kaptam tőle egy újabb, kézről kézre járó üzenetet: „Mi lesz már? Szukics Magda”. A kézbesítő megint Cézé volt, és akkor ő sűgva megkérdezte hátulról, hogy mi van, mit üzent nekem

a Szukics, én meg vissza neki, hogy á, semmit, nem érdekes. És azt gondoltam, ezzel vége is az ügynek.

Ráadásul, micsoda szégyen, kezdetét vette mindkét lábam szőrösödése, pihék jelentkeztek a felső ajkam fölött, és gennyes kúpok meg fekete mitesszerek borították el a homlokomat. Az ágylepedőm spermafoltjairól nem is beszélve. Továbbá az éjszakánként indokolatlanul rám törő sírásokról, amiktől úgy tudtam megszabadulni, hogy harsányan énekelni kezdtem bizonyos katonadalokat vagy vonyító slágereket. De ezt ritkán engedhettem meg magamnak, csakis akkor, amikor Apukaék szórakozni mentek valahova, moziba vagy színházba, vagy mit tudom én, miféle társaságba, ahonnan mindig késő éjjel tértek haza. Édesanyám pityókásan, Apuka pedig kioktatva őt mindazért, amit a felnőtt buliban művelt. „Nekem ne beszéljen, mert maga meg lumpolt az Ernővel. Hogy képzeli, hogy nem lehetett észrevenni, amikor mindenki kiröhögte magukat”. De csak a szelíd korholás hangján. Én meg az ágyamban azt gondoltam: „Persze, hogy Apuka nem is merészel durvulni a feleségével, mert már az a bepiált nő is tudja, hogy mi van. Hogy a férjének van egy szeretője. Azért lumpol az az asszony. Tudja meg az egész vidám társaság az ő problémáját, hogy megcsalják. Közben meg vissza akarja hódítani a férjét, meg akarja tartani, azért kacérkodott a bizonyos Ernővel. Ez a házaspár nem tud szakítani, végtelenségig folytatják majd a se ide, se oda játékot, ami sehova sem vezet, semmire sem jó. Csak egyvalamire. Hogy közben meg fognak rólam feledkezni. Igen. Arra igen.”

Az éjszaka sötétjében én a szomszéd szobából hallgatózó voltam. Az a Harmadik, a kárörvendő, akit a rosszindulat pontosan eligazít. Hogy itt az alkalom, hogy felszabaduljak. Láthatatlanná válhatok végre.

Nyitva volt mindkét ajtószárny. Az ő szobájukban, a középsőben redőnyök sötétítették el mindent, odaát sírt fojtottan veszekedő édesanyám, míg a férje sutyorgott neki. Énhozzám foncsoron át fénylett be az utcai neonlámpa megszokott, csakis nekem szóló fénye. Jó volt a kezdődő álom, mert az is elkülönített tőlük. Minél mélyebb lett, annál inkább. Végül már sehohol sem lehettem, semmit se hallottam, csak voltam.

Már nem emlékszem, miért – talán Pallai hívott magával – beiratkoztam az iskolai tánciskolába. A tornateremben tartották szombat esténként, fiúknak öltöny és nyakkendő, lányoknak fehér blúz, sötét szoknya és talán magas sarkú cipő volt kötelező. Szukics Magda is abban jelent meg a legelső szombaton, túsarkúban.

Két sorban álltunk a nagy teremben, én a fiúkban, szemben a lányok, Pallai meg azt mondta nekem:

– Figyeled, milyen jó lába van a Szukicsnak? Mit keres itt ez a menő csaj?

Valóban érthetetlen volt, minek jött ide, a pisisek közé. Szukics érettebbnek számított, én meg izzadni kezdtem. Nyugodt volt Szukics, magabiztosan sehova se nézett. Olyasfajta volt, mint a katonás tánctanárnő, aki a túsarkújában járt fel és alá a két sor közt emelt hangon vezényelve, hogy először is a lánykérést gyakoroljuk, tehát a lányok egy-és-kettő, menjenek oda a választott fiúhoz felkérésre, tehát egy-és-kettő, zene.

És akkor persze Szukics a zenére egyenesen énhozzám jött oda, vezényszóra meghajtott a fejét, ahogy a többi lány, mire én is neki, ahogy kellett, és aztán átkaroltam a derekát, ő meg a vállamat, és együtt mentünk neki a foxtrottnak, a legegyszerűbb táncnak, mert csak lépkedni kellett és adott jelre fordulni egyet, aztán meg hátrálni, majd megint fordítva lépkedni a pattogós ütemre, vezényszóra, ahogy azt

kell, ahogy az szokás a két nem között a táncban, hogy menjen, mint a karikacsapás. Mint a torna, olyan volt a foxtrott. Kezdetnek nem is volt rossz lépkedni rá.

Szukics várt, míg belejövök a menetelő táncba, addig oda se nézett rám, de aztán egyszer csak igen, de nagyon, és azt mondta:

– Azt sejtetted, hogy én tudok táncolni? Akkor mit gondolsz, minek jöttem ide, ebbe a süket tánciskolába? Na? Mit gondolsz?

Aztán megenyhült és átváltozott, teljesen másmilyen lett. Idegenek táncoló tömegében a cinkosom, a bizalmasom.

– Utána hazakísérsz engem?

Mondtam, hogy igen.

És mentünk nagykabátban hideg utcákon, mert tél volt akkor, és Szukics ott még inkább másmilyennek mutatkozott. Még azt is elérte, hogy átöljem egyszer, annyira nevetett a szórakoztató szövegemen, amit ő azzal váltott ki belőlem, hogy várakozón rám bízta magát; és ettől én szellemeskedni kezdtem, sőt gúnyolódni a közös ismerőseink rovására, utánoztam őket, Szukics meg hátravetette a fejét, „kacagott”, és tátott szájjal élvezett minden poént, amit csak elsütöttem neki, aztán máris várta a következőt, hogy annak is ugyanúgy átadhassa magát felfelé rántva megint az állát, és teljesen látszódtak a fogai, annyira nevetett, és akkor egyszer csak magamhoz rántottam, hogy szemből nekem vágódott a puha télikabátos teste, és a mellét is éreztem, hogy odanyomta rám és nekem, amikor átöltem.

És akkor még mindig hátrahajtott fejjel rám szólt, ne féljek, szívjam ki nyugodtan a nyakát, ő nem bánja. És hozzátette, hogy még az anyja se fog szólani semmit, ha észreveszi őrajta a foltot.

Na jó, puha kis csókokkal kezdtem, gondoltam, bele fogok feledkezni, mint a foxtrottba, de nem.

Inkább átfogtam a derekát, elindultam vele, mentünk tovább onnan. Ez a Parlament előtti hatalmas téren volt már késő este.

Kopogott a cipőnk neonnalámpák fényfoltjain át. Csak mi jártunk arra, a távolban némán meredt az óriási épület, meg két fegyveres őr a lépcsők tetején. Érezni lehetett, hogy ott minden mögött, hátul a Duna folyik bele az éjszakába. És már megint én vagyok az oka a csöndnek, amiben Szukics Magdával megyünk. Üres lett a fejem.

Pedig ő nem is haragudott, csak eltűnődve hallgatott hazáig. Neki minden megfelelt.

Közel lakott a Parlamenthez, és a kapunál azt mondta, ha akarok, felmehetek hozzá aludni, észre se vennék a szülei. Én meg az „apámra” hivatkozva, hogy az vár, elindultam onnan, mire ő megnyomta a kapucsengőt és utánam szólt, hogy ha így folytatom, el fogom veszíteni őt. Azt akarom?

– És akkor mi lesz? – fordultam vissza.

És a folytatásra is tisztán emlékszem, hogy mit kiáltottam oda Szukicsnak:

– Inkább legyek vesztes! A győzteseket én utálom!

Szóról szóra ezt. Emlékszem. És mentem el sietve, őt meg felőlem beengedhette a házmester, én csak kopogtam a bőrtalpúm vasalt sarkával.

Utcák során gyalogoltam, kihalt városon át lépkedtem cipők ismétlődő zajával a fülemben. A nagy téren ismét elkopogva a Parlamentnél oda se néztem a szörnyeteg épületre, csak követtem a ritmust, vágattam előre; és akkor a sok-sok összekeveredett foszlányból szavak bukkantak elő, egy vers vagy inkább együgyű versike születésben.

Magam elé mondogatva tértem rá a széles körútra, a fényes kirakatokhoz, onnan meg a Népszínház utcára, közben sehol semmi forgalom.

„Inkább mégis a vesztesek / Kik sose láttak egyebet / Csak győzelmet, ami verve lett / Csak győzelmet, ami füstbe ment / S fent lakja most az egeket.”

Ezt ismételtettem egyre, aztán én is csengettem a házmesternek, adtam neki két forintot a kapunyitásért, fellépcsőztem a második emeletre, ott a zár engedelmeskedett a kulcsomnak, az előszoba sötétjében lerántottam a skandáló cipőket, de el nem vesztettem a versmértéket, úgy óvakodtam zoknis lábbal a szélső szobába be, ott is szavakkal találkozáva csuktam rá a válságos házaspárra az ajtót, vetkőztem le a buta ütemre, s kaptam elő táskámból papírt is, hogy el ne felejtsem az utcáról beszűrődő lámpafénynél felírni már az újabb ötsoromat, az első öt sornak alája, hogy: „Mégis inkább a vesztesek / Kik összevissza fekszenek / Ködbe gyúlt lelkük égbe ment / Győzelmük úgyszintén füstbe ment / Fent lakni már az egeket.”

Ezzel kész, befejeztem. Kiment belőlem. Majd elolvasom holnap. Kellett hozzá ez a második szakasz; olyan, amilyen. Tovább én már nem fogok vacakolni vele. Elteszem a táskám titkos rekeszébe, magammal fogom hordani. És kész az én első versem, ami legyen az utolsó. Ez is minnek? Azért, mert kellett?

Már majdnem elaludtam díványomon fekvé. Távolodni kezdtem, amikor csukott szemmel elkezdtem látni a két versszakot. Nem soronként, hanem két alakzatban különböztek egymás mellett állva a semmiben. Az első még az utcai léptekre jött létre, az mintha Szukics Magda miatt lett volna. De a második szakasz már máshova került. A Parlament elé a térben, korábbra négy évvel az időben, amikor a holttestek fölött ködcsíkok lebegtek.

Több mint négy éve nem jártam arra, a sortüzelő tömegirtás óta, amit eltemettem a mélyek mélyére magamban, ahogy a köztudat is. Különös, hogy egy osztálytársnőm éppen arrafelé lakik.

És most tessék, itt van az életem első verse, vacak versikéje. Leírtam, el fogom olvasni holnap, megjegyzem önmagamnak, sose tudja meg senki más. Tehát ilyen egy vers születése. Különös fajzat. Egymásba rejtett összefüggésekből jön a világra. Mint amikor részeg katonák csoportja tesz erőszakot egyetlenegy lányon, úgy fogan meg a vers. Utálom magamat. De ha én nem, engem senki más nem fog szeretni. Na és. Baj? Nem baj. Szukics Magda is csak úgy állítja, hogy szeret, pedig én őt nem. Vagy nagyon is? Lehetséges, hogy mi szerelmesek vagyunk egymásba, és az ilyen?

Összevisszaságban aludtam el.

Aztán szólt nekem Szabó Endre.

Szabó Endre tanár úr irodalmat, főként költészetet tanított. A nyelvtant sosem erőltette, de a testét sem, amit könnyedén hordozott gumitalpú cipőkkel, pedig Szabó tanár úrnak enyhe pocakja volt a sötétkék zakó alatt. Hozzá kihajtott nyakú fehér ing, mégis néhány szem korpa a válltömésen a tanár úr sárgásszürke, hullámos hajából. Mint egy megöregedett költő a születésem előtti múlt kommunista illegitimitásából, amikor az elvtársak betiltott verseket szavaltak egymásnak a budai erdők tisztásaira kirándulva, ki-ki a párjával az oldalán. Abból a világból maradt Szabó Endre énrám. És racsolt is ráadásul. És ő tűnt a tanári karból az egyetlen mindentől független embernek. Azt beszéltek róla, leplezetlen különvéleményei miatt többször is kirúgták a pártból, majd ugyanannyiszor

vissza is vették. Tanóráin átkozódó versekből idézett legszívesebben nekünk, például az *Enyhe újévi átok* címűből, ami azzal kezdődik: „Hogy a uagya ueljen.”

Engem hamar megkedvelt, ezért még kiabáló dührohamaival is kitüntettet: „Uozner, te istencsapása! Takarodj ki az óuámuó!” És én akkor vigyorogva takarodtam ki a folyosóra. Örültem, hogy ismerhetem őt.

Egyszer az is előfordult, hogy mialatt ott kint ácsorogtam, maga Rajnák igazgatóhelyettes jött kongó léptekkel az intézmény hátsó lépcsőháza felől a szokásos ellenőrző körútját tartva. A hatást előre élvezve hajtottam fejet neki a visszhangos, kihalt folyosón. Ő megtorpant. Szimatot kapott.

– Jó napot kívánok igazgatóhelyettes úr, kérem.

– Te meg mit keresel itt? Ugye te vagy a Rozner, mi?

– Szabó tanár úr kiküldött az órájáról.

Révedt szemmel egy pillanatig el sem hitte, hogy ilyen jó napot fogott ki magának. Most rajtakapta valamin Szabót.

– És miért, ha szabadna tudnom – hajolt közelebb.

– Azt hiszem, nevetgéltem valamin.

– És megtudhatnám, hogy min?

– Semmin. Csak úgy. Azt hiszem, a Szabó tanár úr mondott valamit, azon.

Köztudott volt, hogy Rajnák és Szabó Endre kritizálja egymást, de Rajnák valamiért – talán mozgalmi okokból – egyelőre képtelen Szabó Endrét az iskolából kiutálni. Csak vár, mint kobra a fű között, ezt beszéltek róla.

– Igen?

– Igen. Úgy emlékszem.

– És mit mondott Szabó tanár úr? Neked mondta?

– Hát csak úgy. Az osztálynak.

– Mit mondott?

– Már nem emlékszem. Mert eszembe jutott róla valami más, és azon nevettem.

Azért nem emlékszem.

– Igen?

– Igen, igazgatóhelyettes úr, kérem.

– És? Mi jutott az eszedbe? Halljam.

– Semmi. Egy vicc, amit nemrég hallottam.

Vártam, hogy azt fogja kérdezni, kitől hallottam, amire én azt feleltem volna neki, hogy a rádióból, de ő továbbra is csak a Szabó-nyomot akarta kiszaglászni, ezért karon ragadott engem.

– Na jó! Akkor most megkérdezzük Szabó tanár urat, hogy mit mondott az osztálynak, amin te nevetgélteél, Rozner!

De harsányan beszélt, végigzengett az üres folyosón, hogy bent az osztályteremben is hallható legyen, így hát én felsőbb érdekek szorításában kerültem vissza az osztályterembe, ahol Szabó Endre nem vezényelt osztály vigyázzt, az osztály mégis vigyázzba ugrott Rajnáknak. Ő meg odavetette, hogy üljetek le, majd Szabót kérdezte a közfigyelemben.

– Ezt a fiút, kérlek, csakugyan te küldted ki az óradról?

Erre Szabó azonnal:

– Akkor te meg miért hoztad vissza?

– Kérdezni szeretném, mit csinált, hogy kiküldted a folyosóra.

– Semmi olyat, kérlek, amit teneked tudnod kéne.

Természetsszerűleg raccsolva mindezt, és ugyanúgy vetette oda Szabó nekem, hogy üljek már vissza a helyemre, ne álldogáljak ott, mint egy marha az igazgatóhelyettes úr markában.

Vagyis „uának maukában” – így mondta Szabó Endre, és én mentem a helyemre, közben hallottam Rajnákot.

– Azt mondta nekem, hogy nevetett rajtad...

Szabó meg közbevágott:

– Mert te meg akartad rémíteni, mert te zavarni akarod az órát, kérlek szépen, mert ellenőrizni akarod még az ellenőröket is, azért! Jó, jó, eriggy innen, meg ne lássalak többet az én órámra, kérlek szépen!

És Rajnák minden szót érthetett ebből, mert eltűnt, becsukta maga mögött az osztályajtót, pedig csupa raccsolás volt az egész átkozódás.

Aztán Szabó nekem támadt ugyanúgy, de azt már azért csinálta, nehogy az osztály félreértse a történeteket.

– Rozner, te istencsapása, téged még az osztályból se lehet kiküldeni, mert rögtön ideküldöd az igazgatóhelyettes urat, hogy jódolgában idepofátlankodjon nekem, hát mért nem tudtad neki megmondani, hogy hagyjon minket békén, mert itten tanítás folyik, mi?

Úgyhogy az osztályunknak legalább a fele röhögött velem együtt, és később az volt a vélemény, hogy Szabó is ki akarja magát rúgatni innen, a Cukor utcából.

És ki is rúgták, de valamivel később. Előtte még megszólított egyszer az órája után. [Volt még köztünk ez-az, amiket most nem hozok ide, mert csak az erősen megmaradtak a fontosak. És az erősen megmaradtak nem véletlenül vésődtek belém. Hanem azért, mert azok egy egész időszak lényege. És sorba állítva nem csak szellemkép lehet belőlük, hanem sűrítmény, a korszak piszkos lelke.]

– Te nem írsz verseket, te Rozner?

Később ezt kérdezte Szabó, mire én, hogy szoktam titokban, tanár úr, de minek megmutatni egyelőre. Nem? Erre Szabó:

– Mert én beszéltem a Temesi igazgató úrral, hogy kéne csinálni egy irodalmi lapot az iskolában, a Temesi igazgató úr meg ijedtében igazgatói engedélyt adott nekem. Ne félj, én fogom szerkeszteni, senki sem szólhat bele. Hozd be holnapra a verseidet. Jó? Már kaptam két elég jót az érettségizőktől, de kéne nekem a ti osztályotokból is egy vers, azért gondoltam rád. Hány versed van körülbelül? Egy elég lesz, de hozz inkább kettőt, hogy választhassak.

Valamit mondtam. Olyasmit, hogy meglátom, tanár úr kérem, de rögtön tudtam, az én egyetlenem, a *Vesztesek* című félretett kezdemény nem illik majd bele Szabó szerkesztői elképzeléseibe, sem egy iskolai újságba. Szabó legjobb esetben dekadensnek tartja majd, annak nevezi, amikor visszautasítja, de ott van még a Rajnák, aki biztosan elolvashá, és ő a korszak győztesei közé tartozva majd kihámozza belőle azt, amit még én is csak később fejtettem meg, hogy az a vers a Parlamenti téren lemészároltakról szól, vagy „az októberi sajnálatos eseményekről”, ahogy akkoriban kezdték nevezni azt a valamit, vagyis az „ellenforradalmat”.

Aznap is hazamentem az iskolából. Útközben még azt gondoltam, holnap vissza fogom utasítani Szabó ajánlatát. Odamegyek hozzá, azt mondom neki, kezdetlegesnek tartom az én verseimet, egyelőre alkalmatlannak a nyomtatásra.

Közben meg a villamosból kinézve az ablakon azt is tudtam – már megint egy kettős érzés –, hogy hazaérkezve meg kéne próbálnom írni egy másikat a *Vesztesek* helyett. Egy olyat, ami Szabónak megfelel, Rajnák viszont egy szót sem ért belőle. Ennek a végrehajtandó feladatnak majomkíváncsiság lett a következménye. Milyen lehet az, ha szart ír az ember, de jó szart? Igen, ez iskolai feladat lenne, elvárásoknak megfelelő. Annak kéne tekinteni. Szabó és Rajnák, ez a két, egymástól eltérő, egymást utaló ember legyen az én ihletforrásom. Mi az, amit mindketten el tudnának fogadni tőlem? Adott a feladat. Kíváncsi lettem.

Egy-két évvel később jöttem rá, hogy a korszak induló költőinek jellegzetes dilemmája foglalkoztatott akkor, a harciaskodó semmitmondásé, de szerencsémre én serdületlenebb voltam önáluk, így hát volt időm később a megtérésre.

Azonnal papírt helyeztem a szalonzasztalra, amint hazaérkeztem, és egyszusza leírtam egy tudathasadásos költeményt, ami Szabó tanár úr számára „bátornak”, Rajnának meg eléggé alázatosnak tűnhetett. Elsőnek mindjárt a címet nagybetűkkel: *Mi*. Amint ránéz, legyen ez a cím egy hetyke lírai kiáltvány ígérete Szabónak. Aztán jöttek – emlékszem, két szó kicserélése híján – folyamatosan egymás alá a vers sorai.

Első versszak:

Mi

*Tele vagyunk pattanásokkal,
Fényes, zsíros, pihés az arcunk,
Verekszünk ok nélkül és okkal,
De a testünkkel is van sok harcunk
Az indulatainkon kívül.*

[Az ötödik sor ironikussá teszi akkori szándék szerint az előző négy érzelmességét. De akkor majd a második szakasz végére is kell egy ilyen lógó sor.]

Második versszak:

*Néha valami kemény erő
Megtámad és ellepi agyunk,
Hiába küzdünk, ő a nyerő,
Ilyenkor sírunk. „Kamaszodunk”
– Ezt mondják a pszichológusok.*

Kész lett életem második verse. Ott ültem azzal, hogy ez talán Szabónak bevihető. Ez kell neki. Némi mozgalmi íze is lett, hiszen egy csoport hangadója beszél belőle. Rajnák meg lekicsinyelheti, mint társadalmilag veszélytelen nyavalygást. Átnéztem, a táskámba süllyesztettem az én zsenge versecskémet.

És akkor felmerült egy másik szemétség. Egy olyan, ami miatt már akkor azonnal szégyenkezni kezdtem. Az, hogy az én legelső versemet, a *Veszteseket* is be kéne vinnem holnap az iskolába. Persze a kamaszvers alá csúsztatva, másodikként adni át Szabónak. Bírálja el azt is. Válasszon, ha már annyira függetlennek képzelem magát. Mert Rajnák tartozik a magabiztos győztesek közé, és Szabót előbb-utóbb ki fogja rúgni mindenképpen az iskolából, hát miért ne provokálnám az én egyetlen tanáromat, aki bátorságával tüntet. Mutassa meg, hogy nem fél nyomdába küldeni a *Veszteseket*. Ugyanakkor utálni kezdtem magamat, egyben rajongva tisztelni Szabó tanár urat az én fölényeskedő és aljas tervem ártatlan áldozatát. Hát ki vagyok én?

Mélyponton vagyok, ki kell másznom belőle – ez lesz a harmadik versem első sora, ha még írok egyáltalán verset, ezt is elhatároztam a zöld szalonban ülve a néma házaspár képmásai alatt. Írtam két vacakot és máris a vádlottak padjára ültetett a költészet. Akkor kezdtem valamit megsejteni a líra természetéből, hogy általa csakis önmagamat vizsgálhatom.

Mert mit érdekel engem Szabó tanár úr és Rajnák társadalomformáló vetélkedése, engem nem fognak belevonni abba, sem semmiféle mozgalomba, a bedöglött ügyeikbe. Térdem, fejem reszketett az önutálatától, de ezzel nem Apuka érte el az ő áhított célját, annál inkább az iskolai tanmenet.

A továbbiakat a feledés jótékony homálya fedi. Csak arra emlékszem, hogy egyedül a szegény kiskamasz nyöszörgéseiről szóló verset adtam oda másnap Szabónak, ő pedig egyetlen szó nélkül közölte a könyvatos iskolai lap első és tudomásom szerint utolsó számában *Mi* cím alatt, az első oldalon, korosztályom vallomása gyanánt, de ez mintha meg sem történt volna, soha senki nem említette meg, Apuka és édesanyám sem tudott róla. Még az osztálytársaim se törődtek velem. Egyedül én fújom azóta is kívülről az én két legelső versemet.

Szabót hamarosan kirúgták az iskolából, Rajnák nyugdíjaztatásig megmaradt egy eszme kapuórének ott, nekem meg sikerült észrevétlenül eltűnni valahova a feledésbe, hogy valaha is évekig jártam ott; és a falai között nyertem el az én első költői nézeteimet.

